

9 EURO FÖR EN RÖST

Krig är inte bara döden på slagfälten. Hot om krig är ett politiskt medel med många användningsområden. **Karena Avedissian** rapporterar från Armenien om hur kriget fräter på civilsamhället.

Text: Karena Avedissian

På morgonen den femte maj i år, medan solen fortfarande gick upp, tog jag en taxi till Erebuni, en av Jerevans mest korrupta stadsdelar. Jag skulle delta i en valobservationssatsning som sammanförde frivilligorganisationer och medier där runt 300 exilarmenier, lokala invånare och icke-Armenier alla skulle observera borgmästarvalet i Jerevan. Observatörer hade valts att skickas till Erebuni eftersom lokala oligarkers politiska intressen koncentrerats dit. Historiskt hade mygel och brott mot vallagen förekommit. Större brott förväntades begås där, om de skulle begås den här gången.

Valet kom tätt efter det omtvistade presidentvalet i februari där det styrande Republikanska partiets kandidat, den sittande presidenten **Serzh Sargsyan** som suttit sedan 2008, fick en andra mandatperiod. Eftersom den processen grumlades av rapporter om grova brott var borgmästarvalet ett lackmusprov på i vilken grad de styrande skulle försöka stärka sitt grepp om makten.

Även om inga större fel förekom vid min vallokal bevitnade jag vad många andra observatörer och medier rapporterade om från hela staden: en allmän atmosfär av tvång och rädsla. En grupp med ungdomar positiva till regimen hängde utanför vallokalens dörrar, och några av dem hånade mig och min medarbetare. Dessa män skakade hand med och kindpussade vissa väljare när de gick in. Ibland frågade de väljare som gick därifrån om de "röstat rätt".

Valkommittén – en grupp invånare som valts ut för att sköta valprocessen vid vallokalerna – skyddade de här ungdomarna istället för att ta itu med deras överträdelser när min medarbetare och jag uppmärksammade det. De skrek nu och då åt min medarbetare under hela dagen. Det mesta av ilskan riktades mot honom eftersom han bodde i staden och var man. Jag behandlades lite bättre som kvinna och ansågs vara en "gäst" från den armeniska diasporan. Vi hotades hela tiden med att kastas ut från vallokalen och med polisinsgripanden för att vi i kommitténs ögon hindrade och störde deras arbete.

Det hela pågick i 19 timmar, och det kändes som att vara i en skyttegrav. Min medarbetare och jag utsattes för påtryckningar från alla håll: från hårdingarna utanför, från de politiska ombuden inne i lokalen och från kommittén som skulle hålla sig till en lag de inte helt kände till. Våra kameror och våra tryckta exemplar av vallagen var våra enda vapen.

Tyvär är situationer som den här vardag i de flesta post-sovjetiska stater. Val i den här delen av världen är mer än popularitetstävlingar mellan politiker – de är också prov på den lokala administrationens förmåga att se till att maktpartiet vinner. Det är väsentligen ett test av maktvertikalen, den centraliserade kontroll som används för att utöva informellt administrativt tryck på det politiska systemet. Det stod klart att president Sargsyans parti, som under den första mandatperioden återtog den direkta kontrollen över de högre utbildningsinstitutionerna, skolorna och Armenisk etermedia,

Våra kameror och våra tryckta exemplar av vallagen var våra enda vapen.

hävdade sig genom allt hårdare påtryckningar för att behålla makten. Det Republikanska partiet tog en stor absolut majoritet i stadsstyrelsen en vecka tidigare i kommunalvalen, och bara tre andra partier lyckades komma över spärren på 6 procent. Även om resultatet utan fusk inte skulle vara givet så är det öppna fuskandet oroande.

De valda revolutioner som svepte genom före detta kommuniststater på 1990-talet, och särskilt i det postsovjetiska rummet (närmare bestämt Ukraina och Georgien) under början av 2000-talet, ledde till stor optimism över de andra republikernas demokratiska möjligheter. Väst främjade ak-

tivt demokratin i den före detta sovjetiska sfären, och det sågs som ett redskap för att förhindra konflikter. Den här inställningen misslyckades dock med att skapa verkligt demokratiska regimer, och konflikterna väntar på att lösas. Armenien har en demokratisk grundlag, men det politiska systemet karaktäriseras fortfarande liksom i de flesta post-sovjetiska stater av personligt auktoritetsstyre snarare än rådande lag. Ekonomin stagnerar och befolkningen emigrerar. Dessutom håller den "frusna konflikten" med Azerbajdzjan över det omstridda Nagorno-Karabach gränserna stängda och tungt övervakade.

President Sargsyan var medveten om de här akuta frågorna och valde "mot ett säkert Armenien" som slagord under den senaste presidentvalskampanjen. Ekonomiska utvecklingsfrågor var en del av valprogrammet, men nationell säkerhet, försvar och utrikespolitik var de klara tyngdpunkterna. Nästa år är det 20-årsjubileum för Bisjkekprotokollet, det avtal om vapenstillestånd som avslutade de öppna fient-

Genom att hota med ett fientligt Azerbajdzjan och framhålla sig som folkets enda skydd nås ett dödläge utan varken fred eller krig.

ligheterna. Stridigheterna längs gränsen mellan Armenien och Azerbajdzjan har gradvis intensifierats under de senaste åren. Det har lett till oro över att krig kan bryta ut igen, av flera orsaker – Armeniska styrkor vann de facto kriget, och regeringen prioriterar inte en varaktig fred. På kort sikt tjänar regeringen mycket på att uppehålla kalla krigsretoriken. Genom att hota med ett fientligt Azerbajdzjan och framhålla sig som folkets enda skydd nås ett dödläge utan varken fred eller krig (och det är lätt gjort med den azeriske presidenten **Ilham Älijevs** vapenskramlande retorik). Det allt mer auktoritära styret ger vanliga medborgare allt mindre utrymme att bidra till det offentliga samtalet.

Den sittande borgmästarens valkampanj styrdes å andra sidan till att handla om förbättrad infrastruktur. Enligt Jerevansk tradition inleddes många projekt i stadsmiljön i det Republikanska partiets namn – ny asfalt lades på gatorna och lekparkar renoverades, men bara under månaden innan valet. Partiet tog i uttalanden också avstånd från valfusk och fördömde olagligheter, inklusive köp av röster.

Jag tänkte på det här när jag såg och registrerade väljare som så sakteliga strömmade in. Jag märkte att många gamla hade kommit för att rösta, nästan misstänksamt många – flera kunde knappt gå och se, och behövde "assistenten".

Många sådana dök upp ur tomma luften och ville fylla i valsedlarna. Det såg knappast ut som den oberoende handling det var tänkt att vara.

För tillfället kostar en röst 5-10 000 armeniska dram, runt 9-18 euro, en god summa för äldre i Armenien där pensionerna är ungefär 57 euro i månaden. Misstänkt röstköpande förekom inte bara bland äldre. Klicken från en mobilkamera hördes tydligt inne i valbåset då en ung man fotograferade sin röstsedel. Uppenbarligen var de snabba pengarna för en röst mer lockande än tron på att röstande kunde köpa en bättre regering. Under ett dystert samtal dagen efter valet med en av observatörsledarna räknade vi ut att mutorna gav 4-6 dram om dagen i fyra år, alltså mindre än en cent.

Framåt eftermiddagen blev det tydligt att de flesta brott jag inte kunde se och uppmärksamma ägde rum utanför valdistriktet. Det började och slutade inte med ungdomarnas beteende utanför vallokalen och inte heller med att valkommittén struntade i lagen och våra påpekanden om fusk. Röstköpandet hade redan organiserats hemma hos folk, i deras trädgårdar, i affärer och på arbetsplatser. För att ändra på det behövs mer än valobservatörer. Ett paradigmskifte måste ske till att väljare kan känna sig delaktiga och handla som medborgare i sina egna intressen, och till att regeringen kan vara öppen för deras påverkan genom att förändra.

Tecknen på gräsrotsaktivism som syns i Armenien är hoppingivande. Bevisen för det utbredda fusket under presidentvalet ledde till observatörsprogrammet jag deltog i. Både lokalt och från diasporan söktes efter sätt att hjälpa till. Sist och slutligen stod det klart att närvaron av valobservatörer som var motiverade att förändra den självklara olaglighetens status quo hade en verkan – inga valurnor fylldes till exempel med röstsedlar som i tidigare val – men det återstår att se om

denna mobilisering kan sprida sig och leda till större förändringar.

Efter en lång och slitsam dag lämnade jag min vallokal klockan två på natten medan min medarbetare tog hand om det sista. När vi sågs på stationen berättade han att valkommittén hade åthutat honom för våra konfrontationer. "Hur betar du dig inför flickan", hade de sagt, "du borde skämmas, är det här bilden av Armenien som du vill visa henne?". Föga visste de att det var exakt den bilden av Armenien jag behövde.

Översatt från engelskan av Erik Hallstenson.

Karena Avedissian forskar om ryska och kaukasiska sociala rörelser på universitetet i Birmingham.